

מהישג צבאי להסדרה אזורית

אודי דקל | גיליון 2123 | 29 במארס, 2026

ישראל, לאחר ה-7 באוקטובר, שבויה בתפיסת 'ביטחון אבסולוטי' המובילה אותה למלחמה מתמדת. אם הביטחון מוגדר כהסרה מוחלטת של כל איום, כבר בשלבי התהוות ראשוניים ויתר על כן כשהוא ברור ומוחשי - לא צמצמו ולא בניית מסגרת הסדרית מייצבת - אזי כמעט כל תוצאה אחרת של עימות תיתפס כלא מספקת, כל הסדר ככניעה, וכל הישג כחלקי וככישלון.

על רקע תפיסתי-מדיני זה, בשלב הנוכחי של המלחמה עם איראן ניצבת ישראל מול שתי מלכודות: (1) הפסקת אש - בלי מנגנוני הסדרה אפקטיביים בנושא הגרעין והטילים הבליסטיים, שתותיר אותה עם צורך במערכה עוקבת מתמשכת וסבבי תקיפה חוזרים ונשנים; (2) "מלחמת התשה" - ללא נקודת יציאה. ואולם, כדי למנף את ההצלחה הצבאית מול איראן להישג אסטרטגי - חסימת דרכה של איראן לשיקום מערכי הגרעין והטילים ובנוסף יציבות אזורית - נדרש מנגנון שיתוף פעולה עם ארצות הברית ומדינות ערב המתונות, שתכליתו לקדם ארבעה אינטרסים חופפים: החלשת המחנה הרדיקלי האזורי וצמצום משמעותי של האיום האיראני; המשך הנוכחות הצבאית האמריקאית באזור; הרחבת שיתוף הפעולה הביטחוני עם ארצות הברית ומדינות באזור; קידום יציבות אזורית, תוך שמירה על חופש השייט, החיונית לפיתוח כלכלי ולחיזוק המחנה המתון.

שלושה תרחישים אפשריים לסיום המלחמה:

- א. התרחיש הסביר: מנגנון סיום, הנשען על הבנות בין ארצות הברית למשטר השורד באיראן, להפסקת המלחמה תמורת פתיחתם של מצרי הורמוז והבטחת חופש שייט, וכן המשך משא ומתן על הסדרה בנושא הגרעין והטילים.** לא תהיה הכרעה מלאה, אלא מעבר למאבק ארוך על מניעת שיקום היכולות הגרעיניות, הטיליות ורשת השלוחים של איראן. במצב זה, איראן תהיה חלשה יותר, אך היא עשויה לעבור ממודל של הקרנת כוח סדורה למודל של שיבוש מתמשך: טרור חוץ-אזורי, הפעלה מבוזרת של שלוחים, לוחמת סייבר, איום על חופש השייט ושיקום חשאי של רכיבים אסטרטגיים.
- ב. התרחיש המועדף: סיום מתואם - הסדרה הכוללת מנגנון פיקוח, אימות ואכיפה אפקטיביים - לא בנושא הגרעין בלבד אלא גם לגבי טילים, שלוחים וחופש השייט.** תרחיש סיום זה יחייב נוכחות אמריקאית צבאית מתמשכת וסדר אזורי חדש, שבמסגרתו גם מדינות המפרץ הן חלק מההסדרה.
- ג. התרחיש המסוכן: התשה מתמשכת של איראן וערעור פנימי בה, שיובילו לכאוס אזורי רחב יותר - פגיעה בנתיבי אנרגיה; גלי פליטים מאיראן; זליגת נשק מאיראן לשלוחים; תחרות בין טורקיה, ישראל, מדינות ערב ומעצמות חיצוניות לאזור על השפעה בו.**

ובהקשרים אלה, יש לזכור:

סוף המלחמה לא יהיה סוף הסכסוך. התוצאה הסבירה של המלחמה אינה הסרת האיום אלא מעבר למערכה על מניעת שיקום יכולות הגרעין, הטילים והשלוחים, וכן עיצוב המרחב האזורי מחדש. הפער המהותי הוא בין הישג צבאי לבין יכולת לתרגמו למנגנון הסדרה יציב, אפקטיבי ומחייב.

מדינות המפרץ, שבראיתן המלחמה נכפתה עליהן ותפיסת הדטאנט שלהן מול איראן כשלה, שואפות לבלימת איראן, אך חוששות מקריסתה. מבחינתן, איראן היא איום חמור, אך גם קריסה איראנית או מלחמה מתמשכת נתפסות כאיום משמעותי יותר על היציבות ועל מיצוי פוטנציאל הפיתוח והצמיחה הכלכלית שלהן ואליו הן חותרות. סדר העדיפויות שלהן הוא כפול: להימנע מהפיכתן לשדה קרב, ובו בזמן לחזק הגנה, הרתעה ושיתופי פעולה.

השלכות המלחמה עשויות להוביל לשינוי אזורי מהותי - מזרח תיכון מפוצל יותר ופחות יציב, וכן שלוחים, מיליציות וטרור בהשראת ובהובלת איראן, לא ייעלמו. לבנון, עיראק, סוריה והים האדום יישארו זירות חיכוך והאיום האיראני יתחדש - ייצור הטילים וכלי טייס בלתי מאוישים תוקפים (כטב"מים), תקיפות נגד תשתיות אזרחיות, ונכונות האיראנית להפוך את המפרץ ואת שכנותיה לזירת קרב אסטרטגית. השלכות אלה מחדדות את הצורך במסגרת הסדרית רחבה ככל הניתן, בהשתתפות מדינות האזור, השואפות ליציבות ולצמיחה. המשמעות היא, שיידרש מענה משותף לאתגרים בתחום האנרגיה, חופש השייט במצרי הורמוז ובים האדום, ובהגנה על תשתיות אזרחיות.

משמעותיות לישראל: ישראל עשויה לזכות ביתרון עקב המלחמה, אך גם במצב של עומס אסטרטגי: האיום האיראני מרוכז פחות, אך דורש אכיפה מתמשכת, ניהול מספר זירות עימות במקביל, לרבות רחוקות, והתחשבות בצורכיהן של בעלות בריתה הפוטנציאליות באזור.

עם זאת, לאחר ה-7 באוקטובר ישראל שבויה במידה רבה בתפיסת "ביטחון אבסולוטי", שמשמעותה חופש פעולה מבצעי כעיקרון-על, אף שאין זה נכון להיאחז בה כאסטרטגיה יחידה. זאת, משום שאם חופש פעולה הוא חזות הכול, התוצאה עלולה להיות סבבים חוזרים של לחימה ללא אופק מדיני. לכן, שימור ההישג הצבאי תלוי ביכולת לעצב ארכיטקטורה אזורית ולקדם קואליציה ביטחונית עם ארצות הברית והמדינות הערביות המתונות, בהנחה שאיראן פגועה אך עדיין מתפקדת, ולא מתוך ציפייה לשינוי משטר מיידי.

המטרה הריאלית לכן היא לשלול מאיראן יכולות אסטרטגיות לאורך זמן - יעד המחייב מחויבות אמריקאית, וכן מחויבות מצד יתר בעלות בריתה של וושינגטון באזור. לפחות בשלבים הראשונים, שיתוף פעולה ביטחוני הוא יעד מעשי יותר מנורמליזציה עם ערב הסעודית ומהרחבה מיידיית של 'הסכמי אברהם'. מדינות המפרץ לא יבחרו בישראל על בסיס אהבה, אלא על בסיס פחד, הרתעה וניהול סיכונים משותף. משום כך, ב"יום שאחרי" הן יבקשו לחזק את שיתוף הפעולה הביטחוני עם ארצות הברית וישראל, ובעת ובעונה אחת גם למנוע מהסדר חדש להיתפס כמעניק לישראל מעמד של "הגמון אזורי". כלומר, מדינות האזור אינן רוצות מלחמה מתמדת, גם אם המשמעות היא אי-קריסת איראן; הן שואפות לגבש קווים אדומים מול איראן, הגנה והרתעה. מכאן, שאם ישראל מבקשת לכונן קואליציה ביטחונית אזורית, יהיה עליה להימנע מחתירה לביטחון מוחלט ולהחליף אותה בחתירה למסגרת מדינית-אזורית רחבה שהיא תמלא בה תפקיד קונסטרוקטיבי.

לסיכום, ישראל עלולה להיקלע למצב של ניצחון אופרטיבי מול איראן לצד כישלון אסטרטגי. גם אם תסב לאיראן יחד עם ארצות הברית פגיעה קשה מאוד, אך לא תשכיל לכונן בשיתוף וושינגטון ומדינות ערב המתונות, מנגנון שימנע את שיקום מערכי הגרעין והטילים של איראן, היא עלולה להימצא במצב פרדוקסלי של הישג צבאי ללא הסדר מדיני וללא סדר אזורי. בתרחיש כזה, איראן תמשיך לפעול לשיקום חשאי של יכולותיה הגרעיניות והטילאיות; המזרח התיכון יהפוך למסוכן אף יותר, עם ריבוי זירות חיכוך אוטונומיות במידה מסוימת – חזבאללה מוחלש אך לא מפורק, חמאס שומר על בסיס כוחו ברצועת עזה, החות'ים משבשים שייט בים האדום, המיליציות בעיראק מתחזקות, וטורקיה חותרת להשפעה בסוריה ובלבנון. ממצב זה יש להימנע, תוך גילוי ראייה מושכלת, מרחיקת לכת, ותבונה מדינית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט.